



A/S **DANSK RØRINDUSTRI**
FREDERICIA (059) 2 32 66

Nr. 4
25. marts 1964

Vadehavs-
problemer

Drænuvløb af
plastrør

Litteratur

Regningen betales

En japansk lærk

Publikum
og skoven

85. årg.

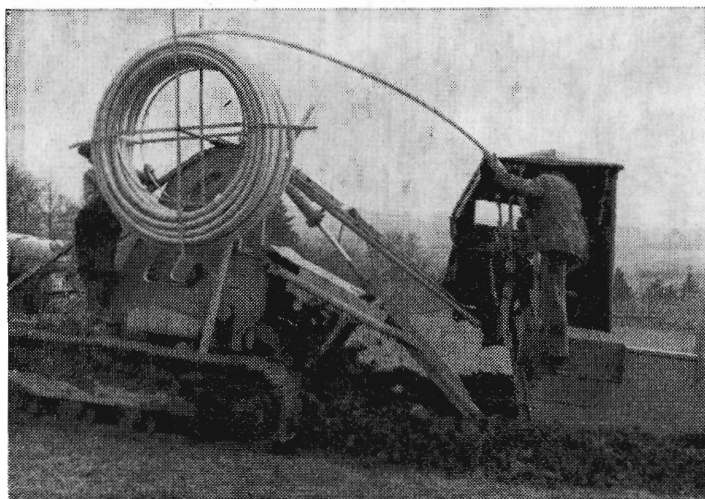
Oplag: 18.600

STJERNE-
PLAST
DRÆNRØR

STJERNE-
PLAST
DRÆNRØR

STJERNE-
PLAST
DRÆNRØR

HEDESLSKABETS
TIDSSKRIFT



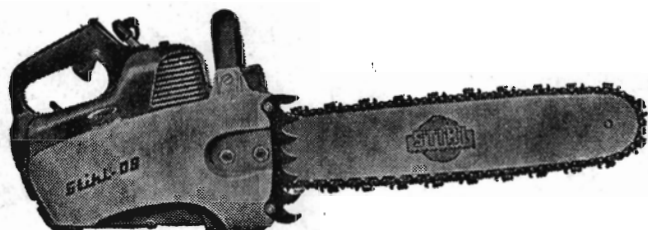
**FLEKSIBLE
DRÆNRØR
I PVC**

Det ideelle drænrør til fuldmekaniseret nedlægning.
Nærmere oplysninger, brochurer, priser m. m. på forlangende.

A. FEDDERSEN A/s

LYNGAGER 5 . GLOSTRUP . TELF. (01) +96 3517

SÅ KOM DEN . . .



08

Kan nu leveres på det danske marked

Med STIHL-08 opfyldes et længe næret ønske fra skovbrug og industri om en „rigtig“ letvægtsmotorsav med stor motorstyrke. Denne perfekte nykonstruktion er velegnet til mindre skovning, afkorting, afkvasning m. v. og er endvidere en glimrende hjælpemaskine til de større maskiner som f. eks model 07 og CONTRA.

Motor: Luftkølet STIHL to-taktsmotor

Motorydelse: 4 HK.

Kompression: 9,5:1

Vægt: 7,8 kg

Pris: 30 cm . kr. **1165**

Pris: 40 cm . kr. **1190**

Eneimportør:

A/s F. L. BIE . Valdemarsgade 14 . Kbh. V. . CE. 6518

Datterselskab **F. L. Bie** Jydsk Handelsaktieselskab Fredensgade 41 Århus C . Telf. (061) 24888.

Forhandlere over hele landet

Kan man gøre drøning billigere og samtidig bedre?

De officielle og private dræningsforsøg med polyethylenrør som for tiden finder sted, vil give svaret.

Resultaterne af disse forsøg ventes at foreligge i løbet af 1964.



DAN BRIT KEM A/S

KLØVERMARKSVEJ 70, KØBENHAVN S. TLF. ASTA 5814

Atkinson's

KALK- & KUNSTGØDNING- SPREDER

SPREDALL MK V



TIL ALLE MATERIALER SOM:

**KALK - KUNSTGØDNING - SALT -
SLAGGER - GRUS - KRIDT - GIPS etc.
I TØR, VÅD ELLER KLUMPET STAND**

Også anvendelig som korntankvogn

LASTEEVNE: 2 tons — ca. 2 m³
SPREDEBREDDE: Fra 6,1 til 8—9 meter
KAPACITET: Fra 50 kilo til 9880 kilo pr. ha.

Forlang brochure og pris!



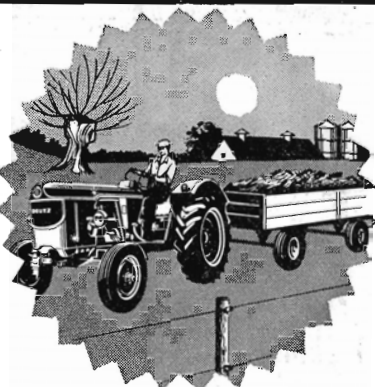
LINDINGER TRADING CO. A/S

RØDOVREVEJ 239

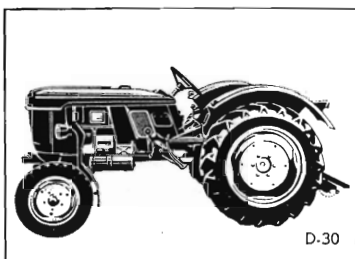
KØBENHAVN . VANLØSE

TELEFON (01) 70 34 56

DLAM TRAKTORPROGRAM -et komplet program



DEUTZ TIL DEM FRA DLAM

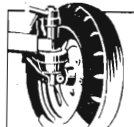


D-30

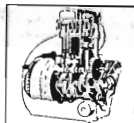
DEUTZ D-30:

2-cyl. 4 takts luftkølet dieselmotor med svinghjulsblæser. 8 gear frem og 2 bak. Komplet teknisk udstyr — bl. a. differentialespærring, traktormeter, Deutz-Regel-hydraulik med løfteevne på 1250 kg. Svingbart træk, teleskopforaksel og dobbeltkobling med pedallås. Velgennemtænkt konstruktion forenet med elegante og klare linier.

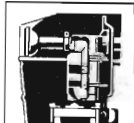
Teleskop-
aksel



Luftkøling



Luftfilter



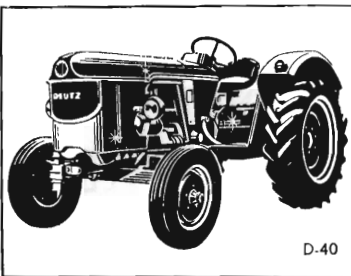
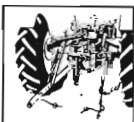
2 trins kob-
ling



8 gear



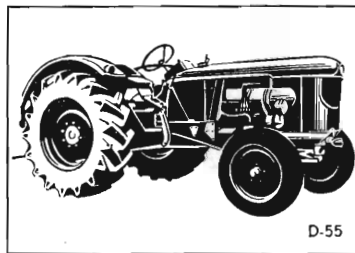
Regel-
hydraulik



D-40

DEUTZ D-40:

3-cyl. 4 takts luftkølet dieselmotor med aksialblæser. 8 gear frem og 2 bak. Komplet teknisk udstyr i standardudførelse — bl. a. som nævnt under Deutz D-30. Deutz-Regel-hydraulik med løfteevne på 1350 kg. Veldim. luftfilter, velaffjedret førersæde. En moderne og velkonstrueret traktor — langt forud for sin tid.



D-55

DEUTZ D-55:

4-cyl. 4 takts luftkølet dieselmotor med aksialblæser. 8 gear frem og 4 bak. Komplet teknisk udstyr som nævnt under øvrige Deutz-traktorer. Deutz-Regel-hydraulik med løfteevne på 1350 kg kapacitet 24 l/min., dobbeltkobling, svingbart træk og 2 hastigheder og kraftudtag. Alsidighed, smidighed, robust konstruktion og god økonomi for hver krone.

Kør aldrig hurtigere ned ad bakke end opad — skift rettidig til lavere gear.



DLAM

DANSK LANDBRUGS-
ANDELS MASKININDKØB

HOVEDKONTOR: ULLERSLEV ST.,
FYN TLF. (0935) 22 (FL. LIN.)

KUPON
Send mig uden forbindende
nærmere oplysninger om:

D-30 D-40 D-55

Navn

Stilling

Adresse



Trifolium Frø



KØBENHAVN

RANDERS

ALT I CEMENT

VARER

Ti kan levere rør i alle
mulige størrelser efter
egenlign, normer,
Hafslø levering — real
bælling.

**THUREBERG
CEMENTSTØBERI**

• Telefon 71 •

**Hammerum Herreds
Spare- og Laanekasse**

Telf. Herning (071 1) 3733 (fl. lin.)

Kontortid:
Mandag-Torsdag 10-12,30 og 14-17
Fredag tillige 18,30-19,30
Lørdag 10-12,30

**Hjortsø
Planteskole**

Tlf. Viskinge (03493) 20 Svebølle

har siden 1896 **SKOV
HAVE og
MARK**
leveret planter til

Forlang tilbud

Frøavlscenret

HUNSBALLE

Telf. Holstebro (074 1) 533

Frøavl og frøhandel

**J. C. Halvorsen &
Sønner**

Kroghsgades Cementstøberi

Kontor: Nordborggade 57,
Aarhus telefon 45999

Fabrik: Lystrupvej 60, Risskov
telefon 7 73 19

Træplanter til Have- og Kirkegaard,
Mark og Skov
Plænegræs

LOMBORGS PLANTESKOLE

GRANHØJ v. AALBORG

TLF. 2 01 01 TLF. 3 40 40

**Herning Hede- &
Diskontobank**

10,30—12,30, 14,30—17,00

Telefon (071 1) 5 - 273 - 720

Kaas Briketter

Hovedforhandler:
**NORDJYLLANDS
KULKOMPAGNI**

Nørresundby

Telefon (081) 2 20 44

Fabrik: Kaas Kaas Tlf. Nr. 11

Stort, farveillustreret
katalog
sendes gratis
på forlangende

Røde drænrør

fra 2"—12" haves altid på lager

Forlang tilbud

**„SOFIENLUND“
TEGLVÆRK**

Telefon Ulstrup (062 1) 10

**Stenvad
Cementstøberi**

Telf. (063) Stenvad 6
Arnold Westmark

Alle Δ mærkede rør føres
ALTID LEVERINGSDYGTIG

Varde Bank

Esbjerg afdeling

Kongensgade 62 og
Fiskerihavnen

**PALUDANS
Planteskole A/S**

KLARSKOV

Skovplanter, allétræer,
hæk- og hegnsplanter

Forlang prisliste

Telf. Klarskov (03 782) 9

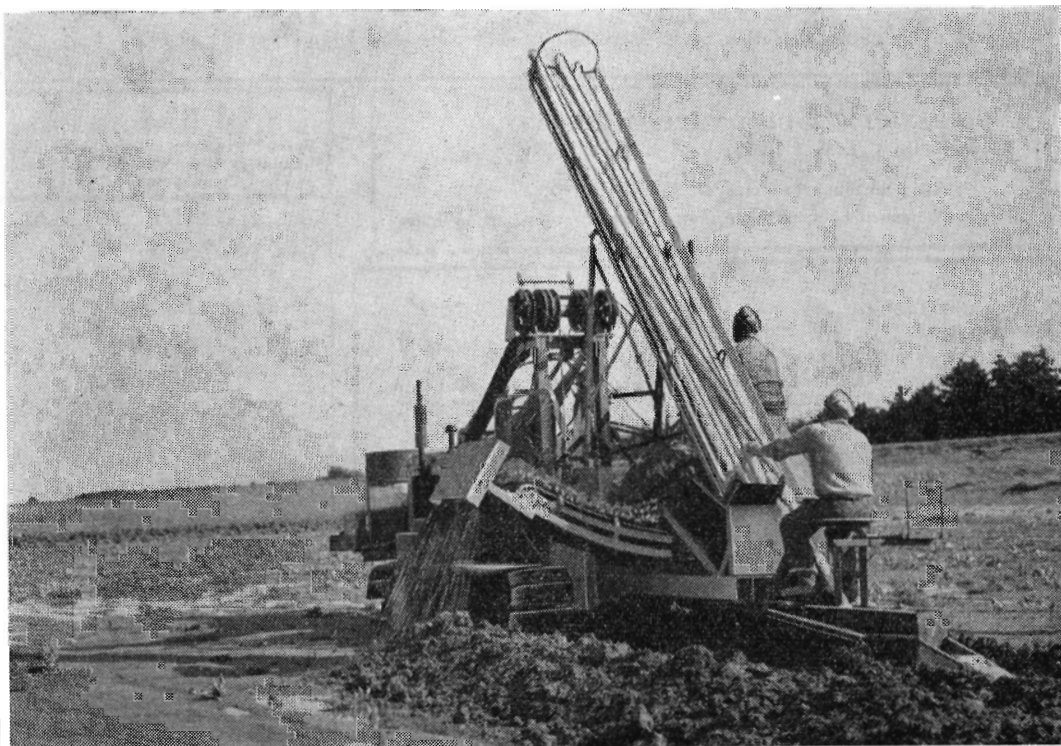
Midtjyske Teglværkers Salgskontor S. m. b. a. Alle størrelser i drænrør leveres
Telefon Viborg 1330

C L O C

Glasuld har alle fordele...

- nu også i dræningens tjeneste

- den langfibrede, robuste og holdbare GLASULDFILT, der overalt er anerkendt som et effektivt isoleringsmateriale i bygningsindustrien, har nu udvidet sit virkefelt til også at gå i opdyrknings tjeneste, nemlig ved drænings-og afvandingsopgaver. Nylig afsluttede forsøg har godtgjort, at tynd GLASULDFILT omviklet de moderne plastic-drænrør sikrer, at røernes overflade bedre kan modtage vandet fra omgivelserne.



Glasuld

AKTIESELSKABET

DANSK GLASULDFABRIK

(AKTIESELSKABET FOR KEMISK INDUSTRI)

AALBORG
Telf. (081) 3 4177

AMALIEGADE 15 - KØBENHAVN K
(01) Central 6388

VEJLE
Telf. (042) 1, 1286 - 2567

GLASULD

LØVE GARN

Aktieselskabet Holger Petersen

Købmagergade

København K



General Motors Automobileer

Lager af gode, brugte vogne. Lager af reservedele og tilbehør.

Stort autoværksted

Malerværksted

Diesel autoelektrisk afdeling

PETER HENRIKSEN VIBORG

Dumpen 12-14 Telefoner 1250-1251-1252-874

Petersværk Betonvare-Industri

Nørresundby Telf. 2 10 55 (kalden. 0 81)

Alt i betonvarer efter D. S. 400

Renseanlægget • Ringtanken (Dansk patent nr. 59820)

Aktieselskabet
L. HAMMERICH & CO.
Specialforretning i bygningsartikler
Grundlagt 1854 • Tlf. 2 71 55 (3 lin.)
Aarhus

Planter for
HAVE
MARK
og
SKOV



Brostrøms PLANTESKOLE

v/ C. Nielsen

Viborg. Telefon (076 1) 42

Hårdføre og veldrevne arter for
ethvert formål

Betonvarer og Iso-dæk
Lecablokke og -mursten
Mørtel, sten og grus

A/S **MARIUS ØDUM**

Randers, telefon (064) 20400

*Betonvarer
efter Ingeniørforeningens normer*

Kjellerup Betonvarefabrik ved J. T. Birk

Telefon Kjellerup 45 • Efter kl. 17: Telefon Rødkjærsbro 14

Fører kun  mærkede varer

Alle arter betonvarer til afvanding og kloak føres. Forlang tilbud

Elementbroer - Jernbetonspunsplanker

Specielle emner efter opgave

Alt i betonvarer efter D. S. 400

Ringkøbing Cementvarefabrik - Tlf. 601 - 602 N. Skytte

Videbæk Cementvarefabrik - Tlf. 214

Bøger
Tidsskrifter
Medlemsblade
Brevpapir
Faktura
Festsange
Regninger
Plakater
Løbesedler
Protokoller
Visitkort
Brochurer
Æskepost
m. m.

KARTONNAGE

**Carlo
Mortensen**

VIBORG

AARHUUS PRIVATBANK Stiftet 1871 ÅRHUS KØBENHAVN

AEROLIT
DANSK SIKKERHEDSPRÆNGSTOF

Hedeselskabets Tidsskrift

Nr. 4

25. marts 1964

85. årg.

udgår 16 gange årligt og sendes til selskabets medlemmer. Annoncer bedes sendt til Hedeselskabets hovedkontor, Viborg. Annoncepris 60 øre pr. mm. Medlemsbidraget er enten årlig mindst 5 kr. eller en gang for alle mindst 100 kr. Redaktør: H a r. S k o d s h ø j. Redaktionsudvalg: Afdelingschef, skovrider B. Steenstrup (formand), overingeniør N. Venov og distriktsbestyrer J. Alsted. Carlo Mortensens Bogtrykkeri, Viborg

Indhold: Vadehavsproblemer. — Drænudløb af plastrør. — Litteratur. — Regningen betales. — En japansk lærk. — Publikum og skoven.

Forsiden: Annonce for Stjerne Plastrør fra A/S Dansk Rørindustri, Fredericia. P. V. C.-plastrør med faste muffe, der samles ved indstikning — lette og bøjelige — kan samles over jorden, derfor smalle grøfter.

VADEHAVSPROBLEMER

*Nogle kommentarer ved professor N. J. DAHL,
Afdelingen for jord og vandbygning,
Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole.*

Som bekendt har Københavns Universitets Geografiske Institut gennem mange år gennemført betydningsfulde videnskabelige undersøgelser i det danske vadehav regnet fra Ho bugt til den danske grænse, og i årenes løb har instituttets medarbejdere udgivet talrige afhandlinger om specielle og almene problemer vedrørende dette marsk- og vadehavsområde.

Nu foreligger der yderligere følgende publikationer:

Børge Jacobsen m. fl.: Landvindingen i det sydvestjyske vadehav.
(174 sider + 8 planer i mappe), 1963.

Jens Tyge Møller: Vadehavet mellem Mandø og Ribe å.
(40 sider), 1963.

Jens Tyge Møller: Accumulation and Abrasion in a Tidal Area,
(24 sider), 1963,

hvis titler nøje angiver deres indhold.

Alle tre publikationer byder på megen og interessant læsning,

der frister på to måder, nemlig enten til et dybtgående studium ikke alene af de tre værker, men også af de i de ret omfattende litteraturlister anførte publikationer, eller til meditationer over hele det problemkompleks, som berøres mere eller mindre indgående navnlig i den første publikation. Netop dennes undertitel: Forslag til en regional planlægning udarbejdet på grundlag af videnskabelige og tekniske undersøgelser, får mig til at fremkomme med de følgende bemærkninger.

Den sidstnævnte publikation er en rent videnskabelig undersøgelse af aflejring og erosion inden for to områder ved Mandø og Ribe forland. Inden for begge områder forekommer både aflejring og erosion, og selv om aflejringen er størst, siger resultaterne intet om forholdene i resten af vadehavet, da de dele, undersøgelsen omfatter, kun udgør en beskedent brøkdel af hele det danske vadehav.

Den anden af J. T. Møllers afhandlinger, der også må karakteriseres som rent videnskabelig, er en undersøgelse, dels af topografien og hydrografien i vadehavet mellem Mandø og Ribe å, dels (og navnlig) af vegetationens morfologiske betydning; det interessanteste (i hvert fald for mig) er den omfattende redegørelse for vadehavsplanten *Spartina townsendii*'s egenskaber og betydning for vadehavet.

Den meget kortfattede omtale af disse to publikationer er ingenlunde nogen underkendelse af deres videnskabelige værdi eller betydning; men for Hedeselskabets Tidsskrift's læsere er de problemer, der rejses i Børge Jacobsens bog, formentlig af større interesse. Bogen omfatter først et forslag til en regional planlægning af landvindingen i det sydvestjyske vadehav fra Højer til Ribe, efter hvilket forslag det ved systematiske landvindingsarbejder strækkende sig over en årrække skulle muliggøres at inddige ca. 3500 ha uden for de nuværende diger; hertil kræves ca. 34 km dige og en dæmning på 6 km til Mandø. Foruden indvindingen af dette areal, ville der herved opnås en betydningsfuld sikring af de arealer, der ligger inden for de nuværende diger.

I tilslutning til dette forslag er i en række bilag gjort rede for en række specielle forhold, bl. a. de allerede iværksatte landvindingsarbejder, omkostningerne ved fremstillingen af digemodent forland, planens erhvervsgeografiske betydning og en beskrivelse af nogle ny-

ere udenlandske kog. Specielt skal det anføres, at prisen for digemodent forland er beregnet til 8500 kr./ha (Højer-området), hvortil ved inddigning må lægges udgifterne til diger og sluser, således at der faktisk bliver tale om ganske dyre arealer — efter danske forhold.

Det der nu lægges op til, særlig når man læser professor Niels Nielsens indledning, er det vigtige spørgsmål: hvordan med fremtiden? Naturligvis kan de videnskabelige undersøgelser meget vel fortsættes, men de bør vel i fremtiden have et mere praktisk-økonomisk sigte. Det er ofte sagt, at landvindingen bør finde sted langs vore vandløb frem for langs vore kyster, og det er også ofte sagt, at landvinding er overflødig, så længe der er afsætningsvanskeligheder for vore landbrugsprodukter. At det første er lige så rigtigt, som det sidste er forkert, skal ikke nærmere begrundes; men det første kan i hvert fald ikke umiddelbart benyttes til at afvise et forslag om landvinding i vadehavet.

Årsagen hertil er, at der er en væsentlig forskel mellem landvinding i vadehavet og fra søterritoriet i øvrigt. Landvindingen i vadehave er en opgave, der må strække sig over en årrække, følgende metoder, der har været kendt gennem århundreder; men arbejdet kan gennemføres mere eller mindre målbevidst, og bygningen af et nyt ydre dige er kun en milepæl i et stedsevarende arbejde.

Det væsentligste problem, som rejses i Jacobsens bog — selv om det kun er spagfærdigt antydnet — er derfor også, om det videnskabelige arbejde, der blev startet af professor Niels Nielsen i Skallingelaboratoriet for mange år siden, bør ændres i sin målsætning, således at et landvindingsarbejde i langt større skala iværksættes på hele strækningen fra grænsen til Ribe.

Forudsætningen for en sådan ændring er vel, at hovedvægten i arbejdet — nu da så mange videnskabelige erkendelser er indhøstet — flyttes over på tekniske områder; her er der endnu mange problemer, der må løses, for at fejl kan undgås.

Det første spørgsmål, der skal afgøres — og det er hverken videnskabeligt eller teknisk — er imidlertid, om arbejderne i vadehavet skal have karakter af et sikringsarbejde for de eksisterende havdiger, eller om der skal iværksættes et målbevidst landvindingsarbejde under medvirken af ikke alene geografer og hydrografer, men også teknikere i videre omfang end hidtil.

Drænudløb af plastrør

Af konsulent K. SANDAHL SKOV

Under forudsætning af at rørlægningsarbejdet er veludført, og at jordbundsforholdene ikke byder på specielle vanskeligheder, er drænudløbet den svageste og mest sårbare del af et drænsystem. Rørene i udløbet kan bl. a. blive udsat for frostsprængninger, for påvirkninger som følge af strøm og isgang i vandløbet, for belastninger ved skred og færdsel på skråningen. Forskellige dyr kan trænge op i et drænsystem gennem det åbne udløb, og endelig kan planterødder fra vegetationen langs vandløbet vokse ind i rørudløbet.

Disse forskellige former for overlast og beskadigelser kan resultere både i en nedsættelse af drænsystemets funktionsevne og i en forurening af vandløbet med udskyllet jord.

Fjernes de yderste rør, eller går de itu, kan den frie afstrømning blive helt eller delvis blokeret af nedfalden jord. Er vandføringen



Underskyttet drænudløb,
hvor vandstrømmen er begyndt
at erodere i skråningen.



Dårligt drænudløb,
der oprindeligt var etableret med
et tungt udløbsrør af cement,
som jorden ikke kunne bære.



*Dobbelt-
og enkeltudløb
af plast.*

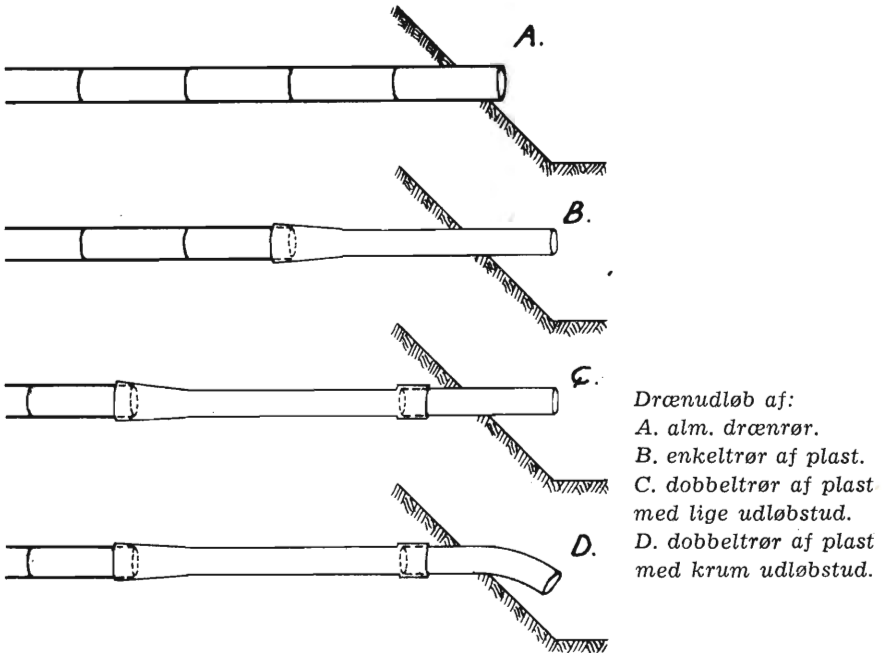
derimod tilstrækkelig kraftig, vil afløbet enten blive flyttet længere ind på rørstrengen, eller vandet vil bane sig vej ud gennem jordlagene. I begge tilfælde vil resultatet blive, at der eroderes dybe spalter ind i skråningen.

Et defekt drænudløb kan i de mere ekstreme tilfælde medføre, at skråningen undermineres af udstrømmende drænvand, og følgen bliver, at store mængder skrider ud i vandløbet.

Vanskelighederne med at få etableret et stabilt rørudløb er gammelkendte, og der blev tidligere ofret betydelige beløb på forskellige sikringsforanstaltninger. De almindelige drænrør af ler er af flere grunde ikke særligt velegnede til udløb. De frostsprænges i reglen let, de er korte, ofte kun 33 cm lange, og endelig er de temmelig tunge. Gennem mange år var det derfor en regel, at de yderste drænrør blev lagt ned i en såkaldt trækasse. Fremgangsmådens betydning lå navnlig i, at en sådan ca. 1 meter lang kasse kunne befæstes bedre i

skråningen. Endvidere var det almindeligt, at der for kassens udløb blev anbragt en lille rist, der skulle hindre, at dyr trængte ind i drænsystemet.

På bløde jordbundstyper blev tilsvarende kasser anvendt som egentlige udløbsrør, der blev anbragt i forlængelse af lerrørene. Fordelele var her dels en større bæreflade og dels en mindre vægt. Kasserne havde imidlertid den store ulempe, at de ofte rådne og faldt sammen efter få år, og kun sjældent blev de erstattet med nye kasser.

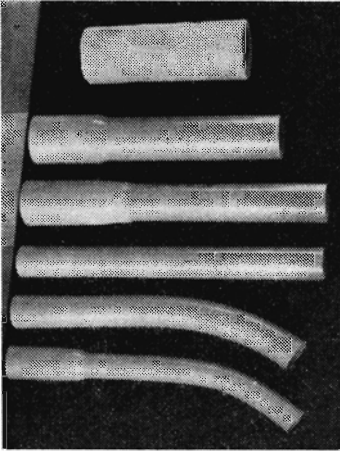


Anvendelse af udløbskasserne var derfor ofte til mere skade end fordel, og metoden er efterhånden helt forladt.

I stedet blev det mere almindeligt at anvende indtil 1 meter lange cementrør som udløb. De er frostbestandige, og de kan bedre befæstes end de korte lerrør, men de er meget tunge.

For større rørudløb er det nu en almindelig fremgangsmåde, at der som udløbssikring støbes en frontmur i vandløbsskråningen. Det er en udmærket foranstaltning, men så kostbar, at den kun kan finde anvendelse til store udløb.

Med de nye kunststofrør er der kommet et materiale frem på markedet, der i flere henseender tilgodeser de krav, der stilles til et ideelt drænudløb. For de gode plastrørskvaliteter synes den eneste ulempe at være, at disse rør endnu er temmelig dyre i de større dimensioner. I dimensioner under 12 cm kan der imidlertid fremstilles gode rør til en rimelig pris. Dagsprisen på et udløbsrør til en 10 cm



*Forskellige typer enkeltudløb af plast.
Øverst et 8 cm lerrør.*

ledning vil ligge mellem 4,00 og 10,00 kr. afhængig af type, længde og form.

Udløbsrørene af plast har følgende fordele:

1. I gode kvaliteter er rørene modstandsdygtige overfor lave temperaturer og kemiske påvirkninger.
2. Rørene kan fremstilles i enhver ønskelig længde og form, bestemt af skråningens anlæg, jordens stabilitet og udløbets placering i forhold til vandspejlet.
3. Plastrørene er meget lette. Til sammenligning kan oplyses, at et 8 cm's udløb i 1 meters længde i lerrør vejer ca. 9 kg, medens et tilsvarende udløb i plast vejer ca. 0,5 kg.
4. Som følge af den lave vægt er plastrørene lette at transportere ud på arbejdspladsen og hurtige at lægge ned.

I fig. 4 er skematisk vist nogle hovedtyper af drænuvløb. Det såkaldte dobbeltudløb har den fordel, at udløbstuden hurtigt kan fjernes. Det kan lette arbejdet og hindre beskadigelser i forbindelse med vandløbets vedligeholdelse, f. eks. når der anvendes maskinel oprensning. Efter arbejdernes afslutning kan udløbene hurtigt reetableres. Den krumme udløbstud kan med fordel anvendes, hvor udløbet sidder højt i forhold til vandspejlet. Vandstrømmen rettes skråt ud mod vandløbets midte, og derved undgås, at skråningen beskadiges af vandet.

De mange fordele, sammenholdt med den rimelige pris for de mindre rørdimensioner, vil sikkert resultere i en udbredt anvendelse af plastudløb i fremtiden.

Litteratur

Vorbasse — et hedesogns historie

Af Vald. Andersen, 370 s., ill., med kortindlæg.

Lokalhistorikeren, lærer Vald. Andersen, Bække, har efter et mangeårigt forarbejde fuldført en indholdsrig sognehistorie: »Vorbasse sogn«.

Allerede i 1940 toges tanken op, om at få et sådant arbejde udført, og i 1943 nedsattes et udvalg med daværende skovrider Chr. Christensen som formand til indsamling af materialer; men dette arbejde gik i stå, og til sidst påtog Vald. Andersen sig at udarbejde bogen.

Ejendommeligt nok er der kun få hedesogne, der fra gammel tid har haft så mange trykte oplysninger om sognet: H. W. Kaalund 1756, P. Nic. Frost 1819, L. F. From 1819, Oluf Nielsen 1868 og John M. Møller fra 1914. Disse ældre arbejder har vel nok lettet forfatterens arbejde, men det er dog ganske øjensynligt, at der er øvet en overordentlig stor personlig indsats for at kunne fremlægge dette rige væld af oplysninger om alle forhold inden for sognets grænser.

I fremstillingen er fulgt den vanlige form for en sognebeskrivelse: Natur, bebyggelse, opdyrkning, udstykning og de forskellige sociale forhold gennem tiderne. Der er hentet materiale fra provsteindberetninger, fra matrikler og jordebøger, fra tingbøger og kirkebøger, og citaterne fra disse kilder er ofte meget righoldige, så de i glimt giver gode skildringer af dagligt liv og færden i denne udkant af verden, som Vorbasse sogn i nogen grad har været, placeret som det var på overgangen til de helt træløse, milevide hedeblader, hvor indsandene var levende og gang på gang trængte ind over sognets grænser og ødelagde agrene, og hvor ulveunger langt op i det 18. århundrede indfangedes eller blev skudt mod kgl. dusør.

Et særligt afsnit, suppleret af spredte træk rundt i hele bogen, bringer gode oplysninger om »kolonitiden« og dens følger for sognet for både danske og tyske kolonister. Her fortælles om Christoffer Falcks forslag om danske kolonister, der skulle være skattefrie m. m. i 20 år, og om koloniseringen af ødegårdene Rankenbjerg, Knurborg og Østervig. Videre fortælles om de tyske indvandrere til Randbøl Hede i 1759—60, hvor de blev placeret på heden af »fast u-trolig udstrækning« ved Knurborg, Skjoldbjerg og Rygbjerg — det første sted fik da navnet Frederiksnæde og det andet Moltkenbjerg. Ved gennemlæsningen af dette stof om de tyske kolonister finder man adskilligt nyt af stor værdi for de mange, der interesserer sig for denne periode og dens mennesker — her er Vald. Andersen helt på hjemmebane som specialist i disse forhold.

For den lokale befolkning vil den omhyggelige notering af ejendommenes ejerskifte og udstykning gennem årene være af stor værdi og dette gælder også beretningerne om plantagernes oprettelse og udvikling og om den egentlige hedeopdyrkning. Det oplyses også, at »Hedebruget« siden selskabets oprettelse i 1906 har ydet ialt 125.412 kr. som tilskud til opdyrkning af ialt 5373 ha hede

inden for Vorbasse lokalforening. Da sognets areal idag er 9200 ha er det således en illustration til, hvor udpræget, næsten udelukkende, sognet har været lyngklædt engang; det må dog tilføjes, at lokalforeningen også omfatter arealer udenfor sognets grænser.

Bogen er illustreret med mange gode og meget fortællende billeder, hvor det dog i flere tilfælde er en mangel, at teksten er utilstrækkelig med hensyn til navne og årstal.

Bogen er på 370 sider og er trykt sobert og smukt hos Konrad Jørgensen i Kolding. — Den vil finde en meget stor læsekreds. H. S.

Regningen betales

Efterhånden som de forskellige plantningsforeninger har afholdt generalforsamling og fået lejlighed til at drøfte begivenhederne i det forløbne, for plantningssagen så bevægede og man kan vel også sige urovækkende år, befæstes det forud ventede indtryk, at nedskæringen af statstilskuddet og omlægningen af »Det flyvende Korps« arbejde måtte medføre en betydelig tilbagegang i plantningsforeningernes og laugenes virksomhed.

Først og fremmest har bortfaldet af tilskud til *rødgran* bevirket en vældig afgang overalt i udlevering, opgjort talmæssigt. Det ser heller ikke ud til, at der ad anden vej er indkøbt væsentlige mængder af rødgran, f. eks. til anvendelse i småplantninger, og det vil med andre ord sige, at der her synes at være sket et brutalt stop for denne del af læplantningsarbejdet. Ingen steder har man turdet udtale sig om, hvorvidt det vil komme igang igen.

Et arbejde, som læplantningsarbejdet, der i så høj grad er bygget op på en gennem årene langsomt voksende forståelse af indsatsens betydning, en forståelse, der kræver både initiativ og egen handling på langt sigt, tåler kun dårligt store rystelser, uden at det skal give bagslag.

Det vil endnu ikke kunne siges, hvor stor tilbagegangen ialt har været, men det vil ikke overraske, om planteudleveringen for 1963 vil sætte bundrekord for de sidste 15—20 år, måske man endda skal tilbage før 1938 for at komme ned på samme lave planteantal.

Det virker så meget stærkere, som læplantningsarbejdet var ved

at komme ind i en stabil udvikling med fast lækonsulent og store forsøgsarbejder igang, der lovede meget for fremtiden. Nye gode pjecer er udsendt, billedserier og agitationsmateriale har fået videnskabelig vægt, Landbohøjskolen og landbrugsskolerne har fået undervisning om læplantning på programmet — altsammen gav gode løfter for fremtiden. Et år som 1963 må ikke gentages — det vil koste alt for dyrt.

Nogle eksempler hentet fra foreningernes lokale generalforsamlinger taler et klart sprog, idet dog forud må indskydes at alle efternævnte plantningsforeninger i tidligere år har haft meget store udleveringer af rødgran:

I *Brædstrup Plantningsforening* er der i 1963 udleveret 52.000 planter til 91 modtagere mod 409.000 til 209 modtagere i 1962 — en tilbagegang på 87 %.

Løgstør Plantningsforening formidlede salget af 83.200 planter mod 171.000 stk. året før.

I *Vejle Plantningsforening* har kun 62 modtagere fået planter mod 154 i 1962 — udleverede 132.000 planter er under halvdelen af forbruget i 1962.

Holstebro Plantningsforening skal 70 år tilbage i tiden for at finde et forbrug af planter, der er mindre end i 1963.

I *Skanderborg Plantningsforening* — der er landets største — er der udleveret 300.000 færre træer end i 1962, en tilbagegang på 78 %. Af foreningens 1000 medlemmer har kun 95 medlemmer fået leveret planter.

Haderup-Sevel Plantningsforening brugte i 1963 27.000 træer eller 20.000 færre.

Hobro Plantningsforening har fordelt 33.000 planter mod 131.000 i 1962.

De her nævnte tal har virket alarmerende, og der er endda andre meddelelser, der fortæller om endnu større procentvis tilbagegang, bl. a. fra Himmerlands Læplantningsforening, hvor der blev uddelt lidt under 10 % i 1963 i forhold til 1962.

Det skal tilføjes, at det sene forår og det fugtige efterår også lagde store hindringer i vejen for arbejdets udførelse, ligesom mangelen på arbejdskraft i landbruget netop under sådanne forhold øger vanskelighederne for at få tid til plantningsarbejde.

I en tid, hvor al viden om plantning, plantearter, arbejdets udførelse, vedligeholdelse og fornyelse er ved at blive udbredt i alle kredse, og hvor de tekniske muligheder med beskæring, f. eks. med motorsave og buskryddere og traktorhjælp til furepløjningen er i fuld udvikling, virker det dobbelt deprimerende at hele plantningssagen udsættes for et så voldsomt tilbageslag som det, der i fjor fik lov til at udfolde sig

H. S.

En japansk lærk (*Larix leptolepis*)

Ved en gennemhugning i en 35 årig bevoksning af japansk lærk i Hem skov ved Mariager faldt der adskillige træer — ca. 25 % — med et kubikindhold over 1 m³.

Den største lærk målte 1,83 m³. Den totale højde var 23 meter. Diameteren 13 meter over jorden var 28,5 cm. Træet var velformet.

Den japanske lærk har gennem den årrække, den er benyttet i dansk skovbrug, været genstand for stærkt svingende anseelse.

Min personlige erfaring med denne træart strækker sig over 40 år. Min vurdering af træarten er undergået betydelige ændringer i dette tidsrum: fra absolut positive forventninger til mindre og mindre optimistiske.

Selv om det er rigtigt, at én svale ikke betyder sommer, synes jeg, at ovenstående eksempel bør kendes af en større kreds.

Det er helt klart, at plantematerialet må stamme fra de bedst mulige modertræer, og at voksestedet må passe til træartens krav.

Efter min erfaring er det vigtigt, at bevoksningerne tidligt bliver genstand for oprisninger, der gentages efter behov. Gennemhugningerne må føres sådan, at de harmonerer med træets krav til vokserum.

Disse krav er anderledes end f. eks. rødgranens, men dette er vistnok almindelig kendt.

Jeg er nu tilbøjelig til at revidere mine efterhånden noget reducerede forventninger til den japanske lærks betydning i vort skovbrug, bortset fra det kendte faktum, at den japanske lærk har evner til i løbet af få år at tilvejebringe en fin muldtilstand, selv om det også må erkendes, at den gode muldtilstand efterhånden fortaber sig, når stærkere lys får adgang til jordbunden i bevoksningen.

Der bliver nu forsøgt at frembringe planter ved podning af kviste fra den store lærk.

Nonneholt, Mariager, i februar 1964.

Paul Jensen.

PUBLIKUM OG SKOVEN

En statistisk undersøgelse viser overraskende, at selv bilisterne ikke vil have skovene åbnet for trafik.

I »Dansk Skovforenings Tidsskrift« for december publicerer Poul Degener en interessant »undersøgelse af publikums krav til skoven«. Der er udsendt ca. 2600 spørgeskemaer til et udsnit af alle mulige befolkningsgrupper i by og på land på Sjælland og Falster og deraf et mindre antal til personer i Øst-Sønderjylland, Vestjylland og Århus-egnen, 58 % af spørgeskemaerne er indgået til bearbejdelse.

Selvom forfatteren erkender, at der kan være megen usikker-

hed knyttet til resultaterne, har undersøgelserne dog givet meget bemærkelsesværdige oplysninger.

Efter besvarelserne at dømme kommer billister lige så ofte i skoven som ikke-bilister og byboere lige så ofte som landboere, og hensigten med turen er også nogenlunde ligelig fordelt mellem »at sidde stille« og at »trave tur«. For ture over 1 km i skoven gælder det, at denne gruppe er $2\frac{1}{2}$ gang så stor som den, der »siddet stille« og kun har »en lille tur«. Ca. 10 % af det samlede antal skovgæster kommer der som botanikere, zoologer o. l. Gruppen af vandrere i skoven er kendeligt mindre blandt bilister end blandt ikke-bilister, og da bilantallet stadig stiger viser det en tendens.

Et spørgsmål spurgte om, hvordan vedkommende »kunne lide« de forskellige bevoksninger i skoven, og her viste det sig, at rundt regnet $\frac{1}{3}$ ikke brød sig om at færdes i en granskov. 90 % af alle kunne lide bøgeskoven.

I spørgeskemaet er der spurgt efter en besvarelse på om: »De danske skove bør åbnes for biltrafik?« og her kommer der ret overraskende ting frem. Forbavsende få er fanatiske tilhængere af, at skoven bør åbnes helt, medens der er adskillige, der stærkt understreger i kommentarer, at det forekommer den pågældende at være en frygtelig tanke at åbne skoven for biltrafik. Det må betegnes som overraskende, at der er majoritet for, at der *slet ikke skal åbnes adgang for biltrafik* i skoven. Selv blandt bilister er der kun 4 %, der vil have helt åbnet, 52 %, der ønsker delvis åbnet og 44 %, der slet ikke vil have lukket op. For ikke-bilister er procenterne 1, 38 og 61. Undersøges disse tal geografisk, viser det sig, at det er byboerne, der ikke vil have skoven åbnet, og det lader endda ane, at det især er storstadsbeboerne, som er imod åbningen. I gruppen byboere og bilister er der 51 % for, at skoven slet ikke skal åbnes. Af kommentarerne fremgår det, at byboerne vil have et fristed i fred og stilhed.

Der er også spurgt, om *statsskovene* først og fremmest burde forrente sig eller være til for publikums skyld. Noget over halvdelen af besvarelserne siger, at *statsskovene* skal være til for publikums skyld. Fra Jylland er der et par procent flere udtryk for at skoven skal forrente sig end fra øerne.

Til slut siger forfatteren nogle kloge ord i følgende linier:

Der tales meget i disse år om *fredning* af skove til rekreative formål. Det er da formentlig samtidig meningen i stadig stigende grad at drive de resterende skove som rene træfabrikker — tidens løsen er jo effektivitet.

Man vil altså prøve at løse det presserende problem med en enten-eller-løsning, med fare for at komme til at stå med et ben i hver grøft. Fremtidens stærkt rationelt drevne skov vil da blive utiltal-

de for andre end netop skovbrugere — og de rekreative områder . . . , ja, lad mig sige det med professor Oppermans ord for ikke at nedkalde alt for megen vrede over mit syndige hovede:

». . . og det dyre falder paa Forskønnelsesomraadet sammen med det smagløse.« (Oppermann, 1897).

Valgte man i stedet i højere grad en både-og-løsning, d. v. s., at man indenfor det almindelige rationelt drevne skovbrug prøvede med små økonomiske ofre at gøre den danske skov så tiltalende for det skovbesøgende publikum som muligt, kunne resultatet muligvis blive, at det meste af Danmarks skovareal stadig i tiden fremover kunne tjene både naturforskere, kunstner, friluftsmenneske og skovøkonom — til alles tilfredshed.

★ ★

I få ord — ★

Noget helt andet

I det internationale forstlige tidsskrift »Unasylya«, som FAO udsender fra Rom, har Tom Gill i en artikel i nr. 69 - 1963 gjort rede for skovens almindelige betydning for landbrugets opretholdelse og udvikling i de forskellige lande. Han siger bl. a., at skoven i det store og hele er landbrugets mest effektive allierede og op gennem historien også den mest trofaste og solide støtte for landbruget. Det belyses med eksempler på, hvorledes skoven beskytter jordbunden mod erosion både fra vind og vand, den hindrer udtørring, og endelig bevarer den landbrugets udøvere nødvendigt råstof til brug i erhvervet.

Et afsnit i artiklen omhandler, hvorledes træer, som han siger, er mere end beskyttelse for jordbunden og dens depoter af grundvand. Fra den allerældste tid har man anvendt træer i læhegn til at skærme afgrøder og dyr mod udtørrende sommerblæst og kolde efterårsstorme. Det omtales, hvorledes den russiske stat har ladet plante læhegn omkring millioner af ha agerjord, og så tilføjes: »Og i Jylland er de mil efter mil af levende hegn, uden hvilke agerbrug ikke var muligt, en statsforanstaltning.« Det er lidt kedeligt at se et officielt og over hele verden udbredt fagligt oplysende blad fortælle noget, der er helt uden forbindelse med kendsgerningerne.

Det var jyske bønder, der med E. M. Dalgas som initiativtageren, på egen hånd og egen risiko rejste de danske plantningsforeninger. De troede på, at læhegnene kunne hjælpe dem mod vindens ødelæggelser, og kun langsomt nåede de til at opnå en støtte fra staten og helt op til 1938 kun som et tilskud til nedsettelse af plantepriserne. Den danske stat har aldrig taget noget ledende skridt m. h. t. læhegnplantning. Af beskæftigelsesmæssige grunde er der efter 1937 ydet større tilskud end forud, men initiativet har hele tiden været landboernes eget — ikke engang deres egne landøkonomiske foreninger var med i starten.

Det hører til de jyske landboeres uforglemmelige ære, at de som de første i verden for mere end 75 år siden, gik ind for denne opgave. I intet andet land findes der en organisation af landbrugere udelukkende med det formål at plante læ for med læhegn at bryde vinden og værne jorden, dyrene og hjemmet. Og det er i Danmark, at en organiseret kamp mod vinden første gang er taget op.

H. S.

*

Indenfor de svenske statsskove vil i 1964 12.000 ha jord, der hidtil har været dyrket som agerjord, blive tilplantet. Det er væsentlig tjenestejord for faste skovarbejdere, der nu som led i rationaliseringen inddrages til skov.

*

Direktøren for FAO's afdeling for skovbrug, finnen *N. A. Osara*, udtaler i en artikel i »Unasylva«, at han venter, at man vil nå til, at de tropiske og halv-tropiske, såkaldte u-lande, i løbet af en årrække kan producere papirmasse til en brøkdel af den pris, det koster at fremstille den i de europæiske skove. De store vanskeligheder, der hindrer udviklingen, vil blive overvundne med FAO's hjælp, spår han.

*

A/S Pedershaab Maskinfabrik har fra 1. januar overtaget repræsentationen i Danmark af de kendte *Hanomag* dozere og læssemaskiner på larvebånd eller hjul.

*



Den 28. januar var *svensk radiofoni* på tur i Jylland for at optage forskellige programmer. En del af det blev udsendt søndag den 2. februar over alle svenske stationer og her fortalte dir. *Fr. Heick* om *Kongenshus Mindepark*.

Ovenstående billede er hentet fra besøget i »Kongenshus«, og viser fra venstre: Generalsekretær *Ture Andersson*, dr. phil. *Niels Dahlbeck*, og norsk generalkonsul *Dietz*, alle Gøteborg, og derefter dir. *Heick* og forstkandidat *Andersson*.

*

Gødningsforbruget omlægges efter tekniske hensyn

Hvert år udarbejder de to store handelsfirmaer, der fordeler kunstgødning til de danske landbrugere, en fælles statistik over forbruget. Denne statistik behandler ikke alene den talmæssige fordeling over de forskellige gødningsarter, men fortæller også om forskydninger inden for grupperne og går endda så langt, at den opdeler forbruget for de enkelte landsdele.

Af disse tørre tal kan der fås svar på mange ting.

Totalforbruget af kunstgødning er ialt i femåret 1957/58—1962/63 steget fra 1,522 mill. tons til 1,902 mill. tons. For *kvælstofgødninger* er i det samme femår forbruget steget fra 582,000 tons til 666,000 tons, for fosforgødning fra 567,000 tons til 634,000 tons og for kaliumgødninger fra 319,000 tons til 351,000 tons. Det er bemærkelsesværdigt, at for kali-superfosfat-gødningerne (P. K. 0-5-13) er forbruget i samme periode gået op fra 299,000 tons til 492,000 tons, og overensstemmende er anvendelsen af superfosfat (7,8 % P) faldet fra 358,000 tons til 129,000 tons.

Det der falder mest i øjnene er imidlertid den opmærksomhed forbrugerne i de sidste par år har vist anvendelsen af de nye blandingsgødninger med kob-

ber, bor eller magnesium, idet der i 1962/63 her er anvendt henholdsvis 79,500 tons, 77,000 tons og 9,4 tons. Det gennemsnitlige forbrug pr. ha har for alle disse gødningers vedkommende været næsten 50 % større i det vestlige og nordlige Jylland — med de tidligere hedeområder — end på øerne og i det østlige Jylland. Det gælder iøvrigt også for kalksalpeter med bor, hvor der for hele landets vedkommende har været anvendt 48,827 tons.

Det er en 4—5 år siden, at man begyndte med at anvende flydende *ammo-niak*. For 1958/59 anvendtes der kun 2500 tons, i 59/60 10,000 tons, og i 62/63 blev der anvendt 17,400 tons. I 1961/62 anvendtes kun 200 tons Urea, men i 62/63 5,100 tons. Af N. P. K.-gødningerne brugtes der i 61/62 ialt 8,800 tons, og i 62/63 15,100 tons — næsten en fordobling.

Kalksalpeter er stadig langt den almindeligst anvendte kvælstofgødning med 666,600 tons i 62/63, men der er ved at ske nogle forskydninger, og dette viser sig bl. a. ved, at forbruget af kalksalpeter er 9,400 tons mindre end året før.

Et nøjere studium af de talmæssige behandlinger af udviklingen for handelsgødninger viser ganske klart, at landbruget intet har imod at bruge de lidt kostbare blandingsgødninger, når tekniske hensyn tillader det. Mangelen på arbejdskraft i landbruget spår efter en retningslinje, som er antydnet i den foreliggende statistik.

*

L'hombrespil til fordel for plantningsforeningen

I 1889 stiftedes Nr. Snede Have- og Plantningsforening. Det var den senere skovrider *Stærmose*, St. Hjöllund, der i samarbejde med *Helms*, Gludstedgaard, og lærer *Jørgensen*, Nr. Snede, foretog det nødvendige. *Helms* tog sig af landboforeningen, i hvis arbejde han var ivrig deltager, så den i de første år gav 25 kr. om året i tilskud, hvad der da var et næsten uhorrt stort bidrag, men helt uden mønt kunne man alligevel ikke komme igang, og afdøde skovrider *Stærmose* har engang fortalt, at de første midler var hentet ved en kortspil-aften på Nr. Snede kro. De forannævnte og bl. a. også *Lars Sørensen*, Storgaard, var da til fest hos kroejner *Lundsgaard*, og de blev så enige om, at aftenens overskud i l'hombre skulle gå til stiftelsen af en plantningsforening. »Og vi satte flere betår, end vi plejede, den aften,« føjede *Stærmose* til, da han i sin tid fortalte om foreningens stiftelse.

*

Efter at have virket siden 1896 har *Århus Plantningsforening* på en generalforsamling vedtaget at ophøre og istedet gå ind under *Skanderborg Plantningsforening*.

*

Varde Plantningsforening havde god tilslutning til sin generalforsamling den 5. februar, hvor professor *H. C. Aslyng* talte om »Klima og lævirkning«. Fra generalforsamlingen blev der iøvrigt rettet en kraftig henvendelse til Hedeselskabet om igen at få en arbejdsleder for lækorpset til egnen efter at den hidtidige arbejdsleder er gået over i andet erhverv. Det blev understreget, at der ventede så store opgaver på at blive løst, at egnen ikke kunne undvære en afløser til vejledning og planlægning.

*

Forsythia-byen

På *Han Herredernes Plantningsforenings* generalforsamling formelig vrimlede det iflg. »Thisted A. Tid.« med forskønnelsesforslag. Skovrider *Christensen*, Gatten, havde en lille kongstanke, han fik luft for. Han henviste til, at mange småbyer, landsbyer og små stationsbyer, ofte ser noget triste og grå ud. I denne forbindelse nævnedes han Mariager, rosernes by. Han fandt, at der på det snævre lokale plan i *Han Herred* burde tages initiativ til gennem ensartet plantning at give byen et blomsternavn ved siden af stednavnet. Hver bys indbyggere bør kaste sig over en bestemt plante. *Fjerritslev* kunne f. eks. blive forsythiaernes by, *Klim* de gule rosers by. *Frøstrup blåregens* by o. s. v. Eller man kan vælge andre skønne buske og træer. Amtsvejvæsenet skal interesseres i nogen grad i et sådant plantningsarbejde. Det er et rent æstetisk spørgsmål, som også plantningsforeningen kan bidrage til.

*

I Sverige er der udarbejdet en prognose for udviklingen af arbejdsmarkedet inden for det svenske skovbrug, der under et er landets største arbejdsfelt. Selvom man i visse områder regner med en 10—15 % større hugst, vil den planlagte rationalisering, der bl. a. tager særlig sigte på at gøre arbejdet i skovene til en helårsbeskæftigelse for arbejderne, betyde, at ca. 50.000 mand inden 1970 må søge over til andet arbejde. Hidtil har ca. 20 % af alle arbejdere i de svenske skove været »tilfældige« arbejdere med under 50 dages årlig beskæftigelse i skoven.

*

De finske statsskove og koloniseringen

I »Silva Fennica« redegøres på engelsk i et nyligt udkommen Bind 112 for det finske statsskovvæsens virke siden dets oprettelse i 1859. I det 16. og 17. århundrede blev vældige skovområder statsejendom, idet de svenske konger dekreterede, at al skov, hvortil ejendomsret ikke kunne dokumenteres, skulle tilhøre staten. Da Sverrig og Finland indtil 1809 var et fællesrige, var det altså også bestemmelser, der omfattede Sverrig. Det egentlige forstlige arbejde toges dog først op i 1851, da man blev klar over den elendige tilstand statsskovene i Finland var kommet ud i, og i 1859 blev den første særlige ledelse af statsskovene oprettet.

Statsskovene i Finland omfatter nu — i 1960 — 9 mill. ha, hvoraf halvdelen er producerende skov, medens 3,2 mill. ha er træløse moseområder o. lign., deriblandt ca. 600.000 sømråder. Produktionen i skovene er i årenes løb steget meget stærkt, et vidnesbyrd om det finske skovbrugs høje stade.

Fordelingen af træarterne i de finske skove opgives til at være 54 % skovfyr, 29 % gran og 15 % birk.

Et interessant kapitel i udviklingen er koloniseringen i skovområderne, hvor folk slog sig ned og — ofte illegalt — oprettede nye hjem, ryddede skov og dyrkede jorden op. Indtil Finland blev selvstændigt i 1917 drejede det sig om 1447 nye hjem med ialt 316.000 ha, men det fortsattes og i de 4 år 1917—21 steg tallet til 4.620 kolonister, og siden 1922 til og med 1959, altså omfattende overflytningen af befolkningen fra Viborg-området, som Rusland okkuperede, er ialt 2 mill. ha overladt til kolonister i statsskovarealerne.

23 områder med 1.866.000 ha er betegnet som naturparker — for de største områders vedkommende alle i Nordfinland.

*

Sverige har Europas største bestand af elsdyr med over 100.000 stk. Finland har f. eks. kun 30.000—40.000 elge.

*

God lærdom

I et af de små vestjydske sogne fejrede en af de solide hedeboender 40-årsdagen for medlemsskab i amtsrådet. Det sjældne jubilæum gav et lokalt blad anledning til at tale med ham. Journalisten spurgte ham bl. a. forsigtigt om, hvorfor det var så sjældent, man hørte ham sige noget i amtsrådet.

— Jo, sagde manden, min mor lærte mig i sin tid, at man altid skal tænke sig grundigt om, inden man siger noget, for ikke at komme til at sige det, man tænker!

*

Gamle Anders knurrede altid over ungdommens spild af tid og dens letsindighed med penge, og en dag for nylig stod han og så på at sønnen sloges med nogle kunstgødningssække.

— Ja, sa' han, det gør tebåg med æ krævter.

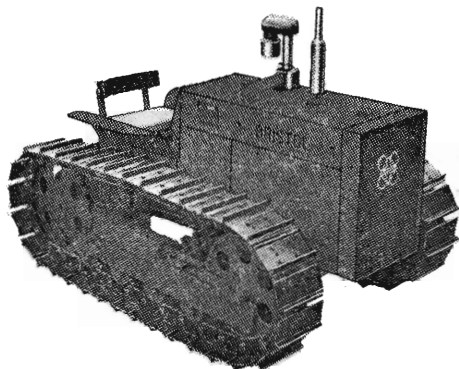
— Nå, hva! svarede sønnen irriteret, i dine unge dage ku' du i hvert fald ikke gå på loftet af én gang med for et halvt hundrede kroner rug.

*

BRISTOL

dieseltraktorer
og tilbehør

bruges bl. a. af Hedeselskabet



Importør:

V. H. LANGEBÆK & SØN civilingeniører

Hovedkontor

Ballerup Byvej 222

Ballerup

telf. (01) 97 33 33

Filial

Andreas Flensborgsg. 21 B

Horsens

telf. (066) 22463 - 26300

KALKAMMON SALPETER

viser sine fordele...

Kalkammonsalpeter
er billigere end kalksalpeter,
regnet pr. kg kvælstof.

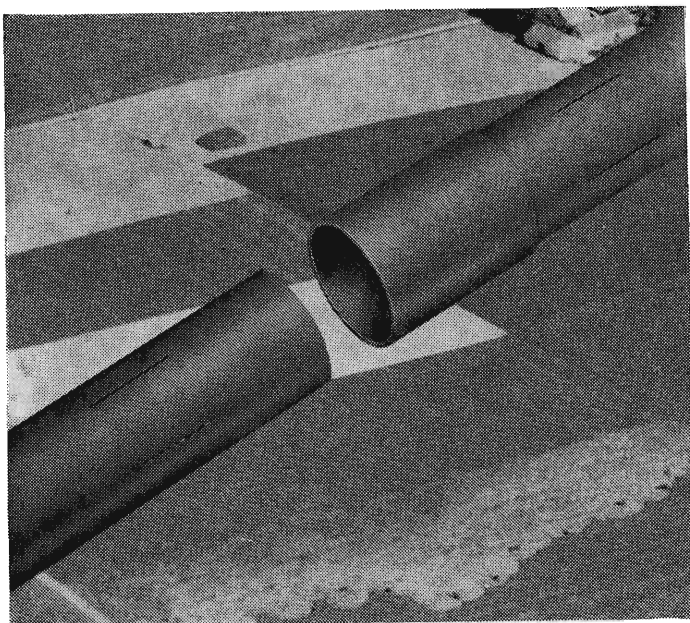
Kalkammonsalpeter giver:

samme virkning som kalksalpeter
ved anvendelse til BYG, GRÆS og
KÅLROER, og

bedre virkning end kalksalpeter
ved anvendelse til FODERSUKKER-
ROER og KARTOFLER



EN SOLEKLAR FORDEL



FOR LANG BROCHURE MED ALLE OPLYSNINGER FRA
OS — ELLER DERES SÆDVANLIGE LEVERANDØR

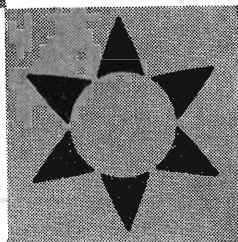
STJERNE PLAST DRÆNRØR

Samling ved indstikning — nem nedlægning — lette
og bøjelige — 6 meter lange

A/s **DANSK RØRINDUSTRI**

Fredericia - Telf. (059) 2 32 66

Lagde De mærke til forsiden?



Nivaagaard Teglværk

Nivaa telefon nr 9

Drænrør
Mursten
Teglblokke
Tentordæk



Den rigtige græsslåmaskine
for finslåning og grovslåning

FRIMODT-KONNING
TRAKO

Bredstrup - tlf. 160 (059-1)
Pjedsted st.

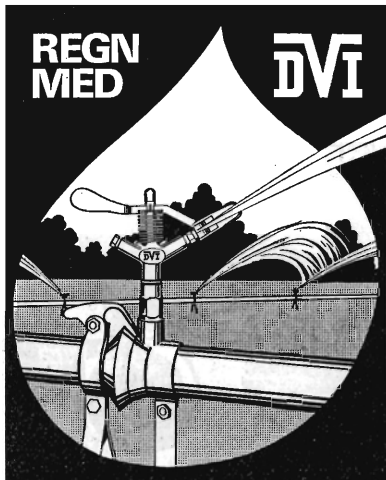


HANDELSBANKEN

- altid med i billedet

Sct. Mathiasgade 52 · VIBORG, Telf. 1500





VANDINGSANLÆG

Ønsker De?

- Gennemført kvalitet
- Lette og stærke rør
- De hurtige og robuste koblinger
- Sprinklere der vander jævnt
- Sagkyndig og reel projektering
- Anlæg, hvortil reservedele hurtigt kan skaffes,
- fordi det er dansk arbejde —

henvend Dem
om brochure
og tilbud

DANSK VANDINGS INDUSTRI

Snogvej pr. Fredericia tlf. (059) 51111 Erritsø 211

Ellidshøj Kridt- og Kalkværk

ved C. M. Christiansen, Århus.

Telefon: Ellidshøj 4 og Aarhus 2 73 12

Fabrikation af
jordbrugskalk og
foderkridtmel



MEJERIERNES OG LANDBRUGETS ULYKKESFORSIKRING

Gensidigt selskab ◦ Oprettet 1898

Henvendelse til kredsens tillidsmand eller til hovedkontoret:
Vester Farimagsgade 19, København V - Telf. Minerva 350

Omhyggeligt behandlede skovplanter

Danplanex i værdifulde provenienser
Planteskoler A/S · Rødekro · Tlf. (046) 62933*

Rødkjærsbro Cementvarefabrik v. J. T. Birk

Telefon Rødkjærsbro 14
FORLANG TILBUD

Fører kun mærkede varer

Alle arter betonvarer til afvanding og kloak føres på lager.

100 % SIKRET
MOD
ØKONOMISK
TAB VED
HAGL



Hagelkadeforsikring er en billig betryggelse - og bør tegnes i de jyske landmænds eget selskab, hvor medlemmerne gennem re-assurance er sikret mod større forhøjelser af årsbidraget, selv når katastrofalt store tab indtræffer.

Tal med nærmeste
distriktsforstander
eller hovedkontoret

Hagelkadeforsikringsforeningen for Jylland G/S
Sct. Clemens Torv 9 - AARHUS - Telefon 2 12 84

Ukrudtsbekæmpelse i forstplanteskoler med

GEIGY

ukrudtsmiddel

Priklebede med rodfæstede planter af rødgran, hvidgran, nordmannsgran, sitkagran, nobilis, douglasgran, østrigsk fyr, skovfyr, murrayanafyr, eg og bøg samt frøbede med eg og bøg kan behandles med GEIGY UKRUDTSMIDDEL.

Der anvendes 3 kg pr. ha på svær jord og 2 kg pr. ha på let jord, og behandlingen foretages bedst før ukrudtets fremkomst eller på nøgen, helst fugtig jord.

Virkningen mod ukrudtet holder sig i flere måneder. Stof-fet ophobes ikke i jorden, men nedbrydes indenfor samme sæson ved tidlig tilførsel.

GEIGY

ukrudtsmiddel
er ikke brandfarligt,
og det angriber
ikke metaller.



KEMISK VÆRK KØGE A/S
Overgøden neden vandet 39, Kåbjørn K.
Konsulentvejledning AS 4300.

HD udgave

RIMAS

„Gold Digger“

Nu i

grøftegraver type 200 H



... med en hel skovfuld af fordele

Ringsted Jernstøberl & Maskinfabrik a/s - Telf.: (03615) 1848

Salgsinspektører: N. Stadsgaard-Thomsen, Tlf. Yding 7 Gottlieb Larsen, Tlf. Haderslev 2 5071
Gregers Nielsen Tlf. Ringsted 1592 E. Lehn, Tlf. Glumsø 386

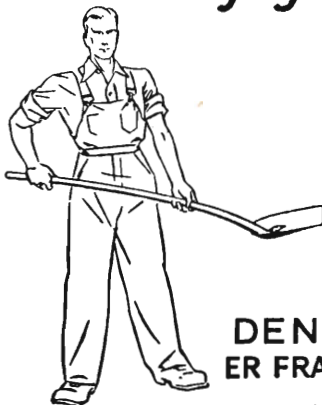
Bjerringbro Cementvare- fabrik

ved Th. Petersen
Telefon (0761) Bjerringbro 111

Alle Δ mærkede rør
impregnerede og
ulmpregnerede

Stort lager
Altid leveringsdygtig

Den er rigtig!



DEN
ER FRA

Zinck

GODT-HAAB

Viborg Byes og Omegns Sparekasse

Telefon (0761) 1400 (4 lin.)
Sct. Mathiasgade 68

Kontortid: Kl. 9—15
Lørdag: Kl. 9—12

Afrenkspektion:
Fredag Kl. 18,30—20

Filialer:

Karup
Flyvestationen Karup
Mammen
Løgstrup

TRÆKULSGRYN

til kyllinger, høns
smågrise og svin

- ★ Holder maven i orden
- ★ Garanteret vandfri
- ★ Største opslugningsevne

Leveres i hele og halve sække à 85 liter og 42,5 liter — og i sække med 5 poser à 17 liter eller sække med 20 poser à 4 liter.

Forlang de lette, porøse trækulsgryn fra Hedeselskabet

Bedst og billigst



HEDESKABET
FORHANDLERE OVERALT I LANDET
Brande · Tlf. 147 og 547



BETONKLINKER til HULMURS- OG STALDISOLERING

★
A/S FISKBÆK
BETONKLINKERFABRIK
TELEFON HERBORG 12



Markvandsanlæg

fra Gudenås Fabriker, Silkeborg, Virklund
Brochure og prislister sendes gerne

WAVIN



WAVIN PVC-drænrør med slidser

- større arbejdsbesparelse
- ingen - eller kun ringe tilsætning
- bedre dræning
- og konkurrencedygtige priser

er kort sagt de mest iøjnefaldende fordele ved anvendelse af PVC-drænrør.

Bag WAVIN drænrør ligger års forskning, produktion og erfaringer fra praktisk anvendelse. Således er en betydelig del af de store hollandske marskstrækninger - i samråd med det hollandske Hedeselskab - drænet med WAVIN PVC-drænrør med slidser, og på nuværende tidspunkt er de første danske områder blevet drænet med PVC-rør.

Rekvirer specialbrochure og prisliste over WAVIN PVC-drænrør.



ANVEND TØRVESTRØELSE VED DRÆNING . . .

På jorder med flintsandet undergrund kan en tilsanding af drænrørene forebygges ved anbringelse af et lag tørvestrøelse (»hundekød«) omkring stødfugerne. Spørg Hedeselskabet.



A/S HERNING MOTORCOMPAGNI

AUTORISERET



FORHANDLER



Telefon 642 - 643 - 649

AUTOMOBILER og TRAKTORER

Afdeling i Brande: Telefon 642 — Afdeling i Silkeborg: Telefon 3053

PETERSEN & PEDERSEN

VIBORG

Telefon 195 og 1325

Alt i elektricitet

FRØCONTORET KOLDING



Telf. 4344

FRØAVL

FRØHANDEL

Røde drænrør

D. S. nr. 403, syrefast kvalitet

Fredenshøj Teglværk

Aabenraa Telefon (046) 22127

Skive Cementstøberi

Knud Østergaard

Telefon (075 1) 921

NORMRØR

med garantimærket \triangle

Imprægnering · Brøndrør

Hulkjærhus Planteskole

Rødkjærbro

Telefon Ans (0681) 25

*Planter til
skov, læhegn og have*

A/S Skive

Grundlagt

Markfrøkontor 1896

Telefon Skive (0751) 94

FRØAVL

FRØHANDEL

SKANDIA KALK^{A/S}

Kontor: Gug, tlf. Sdr. Tranders 147 (081-39600)

Jordbrugskalk fra værkerne i

Batum

Ferslev

Gug

Kaas

Visse

ERIK EMBORG

H. THEUT^{A/S}

Sydvestjydske Teglværkers Salgskontor Ølgod Telefon 58 og 59

AALBORG
AKVAVIT

Interessen for **FLYDENDE AMMONIAK**

for levering i foråret 1964 har efter den yderligere store prisnedsættelse, som vi i år har set for denne vare, antaget et sådant omfang, at selv den næsten 50^o/_o forøgelse af sidste års importkvantum, som det skulle være muligt at præstere, ikke synes at forslå.

Lykkes det således ikke at efterkomme alle ønsker om flydende ammoniak, vil de ligeledes billige faste kvælstofgødninger som **urea** og **kalkammonsalpeter** kunne bøde noget herpå og vil med fordel kunne indpasses i den gødningsplan, der tilstræber en billig og effektiv gødskning.

Og alle forhold taget i betragtning, er også **kalksalpeter** en fordelagtig kvælstofgødning til mange afgrøder.

GØDNINGSKOMPAGNIET

DAVID BROWN



HØJESTE KVALITET

990

53 HK - 6 gear

11x36 - 7.50x16
DÆK

STANDARD **19.400**

LIVEDRIVE **19.950**

M/UAFHÆNGIG KRAFTOVERFØRSEL

880

43 HK - 12 gear

11x32 - 6.00x16
DÆK

LIVEDRIVE **17.650**

12 GEAR

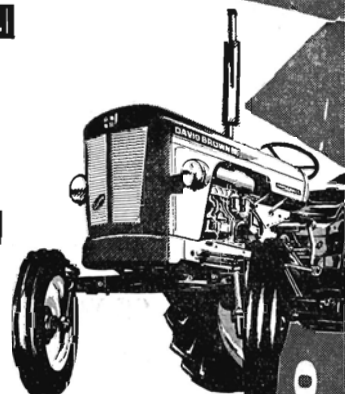
850

35 HK - 6 gear

LIVEDRIVE **15.900**

12.4/11x28 - 5.50x16 DÆK

STANDARD **14.900**



A/S LANTRACO

Danmarks

LAVESTE PRISER...!